

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 2Cdo/226/2021
Identifikačné číslo spisu: 5816203186
Dátum vydania rozhodnutia: 27.03.2024
Meno a priezvisko: JUDr. Viera Nevedelová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2024:5816203186.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcov: 1/ Ľ. Š., narodená XX. I. XXXX, bytom Ž. T. R., Š. I. XXX/XX, 2/ nesvojpr. I. Š., narodený XX. I. XXXX, bytom Ž., I. X, t. č. bytom Q. Y. XXX/XX, Ž., 3/ nesvojpr. S. Š., narodená X. Z. XXXX, trvale bytom Ž., I. X, žalobcovia 2/ a 3/ zastúpení opatrovníčkou Helenou Komárovou, narodenou 26. mája 1952, bytom Žarnovica, Ul. Slobody č. 15, t. č. bytom Žarnovica, F. Kráľa 846/20, žalobcovia 1/ až 3/ zastúpení advokátkou Mgr. et Mgr. Líviou Šouc Kostovou, so sídlom Žiar nad Hronom, Pod Donátom 5, IČO: 44 465 203, proti žalovanému: Ing. Y. Y., narodený XX. Q. XXXX, bytom T., R. XX/XX, zastúpený advokátkou JUDr. Luciou Krausovou, so sídlom Námestovo, Bernolákova 403/50, IČO: 40 748 898, o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam, vedenom na Okresnom súde Námestovo pod sp. zn. 1C/142/2016, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Žiline z 30. októbra 2020 sp. zn. 6Co/271/2019 takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Žiline z 30. októbra 2020 sp. zn. 6Co/271/2019 ako aj rozsudok Okresného súdu Námestovo č. k. 1C/142/2016 - 289 z 28. marca 2019 z r u š u j e a vec vracia Okresnému súdu Námestovo na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

I.

1. Okresný súd Námestovo (ďalej ako „súd prvej inštancie“, „prvoinštančný súd“) rozsudkom z 28. marca 2019 č. k. 1C/142/2016 - 289 zamietol žalobu, ktorou žalobcovia žiadali o určenie, že každý z nich je podielovým spoluvlastníkom o veľkosti 1/12-iny na nehnuteľnostiach zapísaných na LV č. XXX pre obec a kat. úz. T., a to rodinného domu súp. č. XXX postavenom na pozemku parcely reg. „C“ parc. č. 665/1 o výmere 647 m² a pozemkov parc. reg. „C“ parc. č. 665/1 o výmere 647 m² - zastavené plochy a nádvoria, parc. č. 665/2- záhrada o výmere 45 m². Súd prvej inštancie aplikoval § 3 ods. 1, § 39, § 143 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej ako „OZ“) a § 137 písm. c) zákona č. 160/2011 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej ako „CSP“), § 195 ods. 1 až 3 zákona č. 161/2011 Z. z. Civilný mimosporový poriadok (ďalej ako „CMP“), skonštatoval existenciu naliehavého

právneho záujmu žalobcov na požadovanom určení a dospel k záveru, že hoci zaopatrovaciu zmluvu možno považovať za absolútne neplatný právny úkon, zo strany žalobcov nebol preukázaný nedostatok dobrej viery žalovaného a naopak, bolo preukázané, že tento ani pri vynaložení potrebnej opatrnosti, ktorú bolo možné od neho požadovať, nemohol mať dôvodné pochybnosti o tom, že subjektu, ktorý je ako nositeľ určitého práva zapísaný v katastri (evidencii) nehnuteľností, takéto právo nesvedčí. Podľa súdu prvej inštancie žalovaný bol pri nadobúdaní vyššie označených nehnuteľností dobromyseľným nadobúdateľom. Taktiež súd prvej inštancie dospel k záveru, že žalobcovia neboli vo svojom správaní ohľadne svojho majetku dostatočne bdeli a starostliví v zmysle všeobecne uznávanej právnej zásady „vigilantibus iura scripta sunt“, preto poskytol vyššiu ochranu žalovanému ako dobromyseľnému nadobúdateľovi sporných nehnuteľností, a to v zmysle právnych záverov nálezu Ústavného súdu SR zo 16. marca 2013 sp. zn. I. ÚS 549/2015.

II.

2. Krajský súd v Žiline na odvolanie žalobcov 1/ až 3/ rozsudkom z 30. októbra 2020 č. k. 6Co/271/2019 - 337 (ďalej ako „odvolací súd“) rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil a žalovanému priznal voči žalobcom 1/ až 3/ nárok na náhradu trov odvolacieho konania v rozsahu 100 %.

3. V odôvodnení rozhodnutia odvolací súd uviedol, že sa stotožnil so skutkovými a právnymi závermi súdu prvej inštancie, ktorý v dostatočnom rozsahu zistil skutočnosti rozhodné pre posúdenie danej veci, vecne správne rozhodol a svoje rozhodnutie odôvodnil v súlade s ustanovením § 220 ods. 2 CSP. Odvolací súd po preskúmaní odvolacích námietok dospel k záveru, že tieto neboli dôvodné. Uviedol, že v danej veci sa jedná o konflikt dvoch právnych princípov, a to princípu ochrany vlastníckeho práva pôvodného vlastníka a princípu ochrany dobrej viery ďalšieho nadobúdateľa.

4. Odvolací súd dospel k rovnakému záveru ako súd prvej inštancie, ktorý vzhľadom na okolnosti prípadu považoval nadobúdateľa sporných nehnuteľností za dobromyseľného, poukazujúc na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, nález Ústavného súdu SR zo 16. marca 2016, sp. zn. I. ÚS 549/2015 a uznesenie Najvyššieho súdu SR z 27. februára 2013, sp. zn. 6Cdo/71/2011. Odvolací súd taktiež poukázal na zásadu „práva patria len bdelym“, a uviedol, že je vecou nositeľov práv, aby svoje práva bránili a starali sa o ne, inak ich môžu stratiť, pričom v danom prípade nebolo zanedbateľným faktorom, že skutoční vlastníci sa nezaujímalí o svoj majetok takmer 9 rokov.

5. Odvolaciu námietku procesného nedostatku v postupe súdu prvej inštancie vyhodnotil odvolací súd ako nedôvodnú, keďže z obsahu spisu zistil, že formálne pochybenie súdu prvej inštancie, spočívajúce v nezrušení skôr vyhláseného uznesenia o skončení dokazovania, nemalo na inak vecne správny procesný postup súdu žiadny vplyv, preto k porušeniu práva žalobcov na súdnu ochranu nedošlo.

6. V závere rozhodnutia odvolací súd zdôraznil, že rozhodnutie súdu prvej inštancie dostatočne objasnilo skutkový a právny základ rozhodnutia, podalo jasnú a zreteľnú odpoveď na riešenie konkrétneho problému, vysvetlilo argumenty vedúce súd k definitívnemu záveru o nedôvodnosti podanej žaloby, a preto ho nebolo možné považovať za arbitrárne. Odvolacie dôvody žalobcu vyhodnotil odvolací súd ako neopodstatnené, pričom zároveň nezistil v postupe okresného súdu ani nedostatky, na ktoré odvolací súd prihliada z úradnej povinnosti. V dôsledku uvedených skutočností odvolací súd rozsudok súdu prvej inštancie ako vecne správny potvrdil.

III.

7. Žalobcovia 1/ až 3/ (ďalej aj „dovolatelia“) podali proti rozsudku odvolacieho súdu dovolanie podľa § 421 ods. 1 písm. a) zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej ako „CSP“).

8. Nesprávne právne posúdenie súdmi nižšej inštancie vzhľadli dovoľatelia v ich závere, že žalovaný je výlučným vlastníkom sporných nehnuteľností, a to aj napriek tomu, že tieto nadobudol od nevlastníka (zosnulého otca žalovaných), t. j. na základe absolútne neplatného právneho úkonu, a teda ich nemal v

oprávnenej držbe, ako aj napriek tomu, že od uzatvorenia absolútne neplatnej zmluvy neuplynula lehota 10 rokov. Rozhodnutie odvolacieho súdu je podľa dovolateľov v rozpore platným právnym poriadkom Slovenskej republiky, nakoľko žiadny právny predpis neupravuje nadobudnutie vlastníckeho práva spôsobom tak ako bolo priznané žalovanému, t. j. nadobudnutím na základe dobromyseľnosti, bez splnenia vydržacej lehoty 10-tich rokov s poukazom na § 134 ods. 1 zák. č. 40/1964 Zb. OZ v platnom znení. V tomto smere dovolatelia poukázali na rozpor rozhodnutia s ustálenou súdnou praxou, konkrétne uviedli rozsudok Krajského súdu Nitra zo dňa 2. marca 2017, sp. zn. 8Co/124/2016, rozhodovaciu činnosť Najvyššieho súdu SR v rozhodnutí z 21. januára 2017, sp. zn. 3Cdo/223/2016 (odsek 26), rozhodnutí sp. zn. 2MCdo/20/2011 a v uznesení Ústavného súdu SR z 20. apríla 2016, sp. zn. I. ÚS 239/2016.

9. Vzhľadom na právne závery uvedené vo vyššie uvedených rozhodnutiach dovolatelia namietli, že nález ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 549/2015, na podklade ktorého odvolací súd dospel k právnemu posúdeniu predmetného súdneho sporu, žiadnym spôsobom neprikazuje všeobecným súdom priznávať ochranu vlastníckeho práva nadobúdateľom, ktorí nadobudli nehnuteľnosti od nevlastníkov, ale iba uvádza, že sudy by mali pri rozhodovaní prihliadať aj na dobromyseľnosť domnelého nadobúdateľa. Dovolatelia poukázali na to, že skutkový stav týkajúci sa predmetného nálezu je diametrálne odlišný od riešenej situácie, nakoľko daný nález ústavného súdu pojednáva o situácii, kedy mali byť sporné nehnuteľnosti scudzované štátom podľa zákona č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby. Súčasne dovolatelia poukázali aj na to, že dotknutý nález ústavného súdu prezentuje právny názor iba jedného zo senátov ústavného súdu, pričom v tomto prípade sa nejednalo o zjednocovací právny názor, a teda nemožno tvrdiť, že ním ústavný súd „prelomil“ svoju predchádzajúcu judikatúrnú líniu týkajúcu sa ochrany vlastníckeho práva dobromyseľných nadobúdateľov.

10. Dovolatelia namietali, že odvolací súd nesprávne interpretoval právne predpisy ako aj názory ústavného súdu a nesprávne právne posúdil existenciu dobromyseľnosti žalovaného vo vzťahu k nadobudnutiu a užívaniu sporných nehnuteľností ako aj vo vzťahu k procesnej povinnosti žalobcov preukazovať nedostatok dobromyseľnosti žalovaného v predmetnom konaní. Podľa dovolateľov dôkazné bremeno týkajúce sa dobromyseľnosti žalovaného bol povinný uniesť žalovaný, nakoľko eventuálne preukázanie danej skutočnosti by malo pre žalovaného priaznivé dôsledky.

11. Poukázali tiež na to, že na uvedenú situáciu nie je možné aplikovať § 130 OZ, nakoľko ani samotný nález ústavného súdu, na základe ktorého súd odôvodnil predmetné rozhodnutie, žiadnym spôsobom nevymedzuje kritéria alebo problematiku akým spôsobom a v akej intenzite treba preukazovať dobromyseľnosť osoby, na ktorú boli prevedené nehnuteľnosti od ich nevlastníka pri absencii uplynutia vydržacej lehoty (ako aj to, či je prípustné predmetnú dobromyseľnosť prezumovať na základe § 130 OZ). V tomto smere vyjadrili názor, že to bol práve žalovaný, kto bol povinný preukazovať objektivitu svojej dobromyseľnosti, a to s prihliadnutím na všetky okolnosti veci tak ako to predpokladá právna teória a ustálená súdna prax. V súvislosti s hodnotením dobrej viery dovolatelia upriamili pozornosť na uznesenia najvyššieho súdu z 23. februára 2018, sp. zn. 8Cdo/181/2016 a z 21. januára 2009, sp. zn. 3Cdo/171/2008.

12. Záverom dovolania dovolatelia poukázali na to, že zdanlivé navodenie dojmu, že sa údajne o svoje vlastnícke právo k sporným nehnuteľnostiam nestarali, nastalo aj z dôvodu, že ich rodičia sa o nich žiadnym spôsobom nestarali a nezujímali sa o nich, vychovávali ich výlučne starí rodičia, a teda výlučne z tohto dôvodu nastalo prerušenie ich kontaktu aj vo vzťahu k sporným nehnuteľnostiam. V nadväznosti na vyššie uvedené dovolatelia zdôraznili, že jedinou rozhodujúcou a podstatnou skutočnosťou v rámci prejednávanej právnej veci bolo, že žalovaný nadobudol sporné nehnuteľnosti na základe absolútne neplatného právneho úkonu ich otca a teda nie je možná existencia jeho vlastníckeho práva k nim. Z uvedených dôvodov dovolatelia žiadali, aby odvolací súd napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie, a aby rozhodol o povinnosti žalovaného nahradiť dovolateľom trovy dovolacieho konania v rozsahu 100%.

IV.

13. Z vyjadrenia žalovaného k dovolaniu vyplýva, že rozhodnutie odvolacieho súdu považuje za právne aj vecne správne, preto dovolanie navrhol zamietnuť a žalovanému priznať náhradu trov konania.

V.

14. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana sporu zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 a 2 CSP), v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že dovolaniu je potrebné vyhovieť.

15. Dovolanie je mimoriadnym opravným prostriedkom. O všetkých mimoriadnych opravných prostriedkoch platí, že narušenie princípu právnej istoty strán, ktorých právna vec bola právoplatne skončená (meritórnym rozhodnutím predstavujúcim res iudicata), musí byť vyvážené sprísnenými podmienkami prípustnosti. Právnu úpravu dovolania a odvolacieho konania, ktorá stanovuje podmienky, za ktorých môže byť výnimočne prelomená záväznosť už právoplatného rozhodnutia, nemožno interpretovať rozširujúco; namieste je tu skôr reštriktívny výklad (porovnaj sp. zn. 3Cdo/319/2013, 1Cdo/348/2013, 3Cdo/357/2016).

16. Najvyšší súd opakovane vyjadril záver, v zmysle ktorého právo na súdnu ochranu nie je absolútne a v záujme zaistenia právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti podlieha určitým obmedzeniam. Toto právo, súčasťou ktorého je tiež právo domôcť sa na opravnom súde nápravy chýb a nedostatkov v konaní a rozhodovaní súdu nižšej inštancie, sa v civilnom sporovom konaní zaručuje len vtedy, ak sú splnené všetky procesné podmienky, za splnenia ktorých môže súd konať a rozhodnúť o veci samej. Platí to pre všetky štádiá konania, vrátane odvolacieho konania. Otázka posúdenia, či sú alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť odvolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci odvolacieho súdu.

17. Naznačenej mimoriadnej povahe dovolania zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu-ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

18. Dovolanie prípustné podľa § 421 CSP možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci (§ 432 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne, a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia (§ 432 ods. 2 CSP). Právny posúdením sa pritom rozumie činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a na zistený skutkový stav aplikuje konkrétnu právnu normu. Nesprávne právne posúdenie je chybnou aplikáciou práva na zistený skutkový stav; dochádza k nej vtedy, ak súd nepoužil správny právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

19. K posúdeniu dôvodnosti dovolania (či dovolateľom napadnuté rozhodnutie skutočne spočíva na nesprávnom právnom posúdení) môže dovolací súd pristúpiť len po prijatí záveru o prípustnosti dovolania. Právna úprava odvolacieho konania obsiahnutá v dôsledne odlišuje prípustnosť a dôvodnosť dovolania.

20. Dovolací súd je dovolacími dôvodmi viazaný (§ 440 CSP). V dôsledku spomenutej viazanosti dovolací súd neprejednáva dovolanie nad rozsah, ktorý dovolateľ vymedzil v dovolaní uplatneným dovolacím dôvodom. Dovolací súd je viazaný skutkovým stavom tak, ako ho zistil odvolací súd (§ 442

CSP).

21. V zmysle § 421 ods. 1 CSP je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, a/ pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, b/ ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo c/ je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne. Výpočet dôvodov uvedených v § 421 ods. 1 CSP je taxatívny. Všetky dôvody prípustnosti dovolania, ktoré sú vymenované v tomto ustanovení, sa vzťahujú výlučne na právnu otázku, ktorej vyriešenie viedlo k právnym záverom vyjadreným v rozhodnutí odvolacieho súdu; zo zákonodarcom zvolenej formulácie tohto ustanovenia vyplýva, že otázkou riešenou odvolacím súdom sa tu rozumie tak otázka hmotnoprávna, ako aj procesnoprávna (v ďalšom texte len „právna otázka“).

22. S prihliadnutím na čl. 3 základných princípov CSP do pojmu ustálená rozhodovacia prax dovolacieho súdu treba zahrnúť aj rozhodnutia Ústavného súdu SR a Európskeho súdu pre ľudské práva, prípadne Súdneho dvora Európskej únie. Rozhodnutia krajských a súdov iných štátov, a teda ani rozhodnutia Ústavného súdu ČR a Najvyššieho súdu ČR pod tento pojem nespádajú.

23. Z obsahu dovolania vyplynulo, že dovolateľ videl prípustnosť dovolania v zmysle § 421 ods. 1 písm. a) CSP, alternatívne v zmysle § 421 ods. 1 písm. c) CSP, v odvolacím súdom nesprávnom právnom posúdení otázky:

„Či možno nadobudnúť vlastnícke právo k nehnuteľnosti od jej nevlastníka (celej nehnuteľnosti) iba na základe dobromyseľnosti nadobúdateľa, teda otázky, či jedna zo základných zásad súkromného práva „nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet“, chrániaca vlastnícke právo skutočného (pravého) vlastníka, môže byť prelomená „dobrou vierou“ nadobúdateľa.

24. Dovolací súd poukazuje na to, že až donedávna existovali dve skupiny rozhodnutí, posudzujúce predmetnú otázku, keď do prvej skupiny bolo možné zaradiť rozhodnutia zotrývajúce na zásade „nemo plus iuris“ a do druhej skupiny rozhodnutia, ktoré umožňovali prelomenie predmetnej zásady, keď v nich okrem iného boli reflektované závery vyslovené v nálezoch ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 549/2015 zo 16. marca 2016, sp. zn. I. ÚS 151/2016 z 3. mája 2017 a sp. zn. I. ÚS 460/2017 z 20. decembra 2017, resp. aj rozhodnutia, ktoré pripúšťali nadobudnutie vlastníckeho práva (len) na základe dobrej viery nadobúdateľa nehnuteľnosti.

25. Do prvej skupiny rozhodnutí zotrývajúcich na zásade nemo plus iuris patrili napríklad rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 1Cdo/146/2012, 2MCdo/20/2011, 3Cdo/144/2010, 3Cdo/223/2016, 5MCdo/12/2011 a 7Cdo/139/2019, ktoré okrem iného uvádzali, že „ak je prvotná kúpna zmluva neplatná, nestal sa prvý kupujúci (v preskúmvanej veci je ním žalovaný 1/) vlastníkom nehnuteľnosti a v prípade jej ďalšieho prevodu nesvedčí v prospech ďalších nadobúdateľov (vrátane žalovaných 3/ a 4/) vlastnícke právo, ktoré by malo byť odvodené od vlastníckeho práva prvého kupujúceho. Na základe absolútne neplatného právneho úkonu nemôže dôjsť k platnému prevodu vlastníckeho práva; nemožno preto ani uvažovať o ochrane vlastníckeho práva, hoc i dobromyseľného nadobúdateľa. Rovnako tak nie je možné za uvedeného stavu uprednostniť požiadavku právnej istoty a ochrany práv nadobudnutých v dobrej viere pred zásadou, podľa ktorej nikto nemôže na iného previesť viac práv, ako má sám.“ ... „i keď v prípade neplatného právneho úkonu o prevode nehnuteľnosti „prevedených“ ďalej na iných nadobúdateľov svedčí v prospech týchto ďalších nadobúdateľov „modus“, chýba im „titulus“. Dobrá viera týchto ďalších nadobúdateľov je významná len potiaľ, že im možno priznať všetky práva a povinnosti oprávneného držiteľa (§ 129 a nasl. Občianskeho zákonníka). Dobrej viere ale súčasný právny poriadok žiadne iné právne následky nepriznáva. Ochrana, ktorú poskytuje nadobúdateľovi, nie je takej intenzity, aby zabránila vlastníkovi nehnuteľnosti účinne uplatňovať svoje absolútne právo. Inými slovami: pokiaľ zápis v katastri nehnuteľností nezodpovedá skutočnosti, má skutočnosť prevahu nad zápisom v katastri“.

26. Do druhej skupiny rozhodnutí, ktoré pripúšťali prelomenie zásady nemo plus iuris, resp. priamo

konštatovali možnosť nadobudnutia vlastníckeho práva (resp. iného vecného práva) s odkazom na dobrú vieru jeho nadobúdateľa, bolo možné zaradiť rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 1Cdo/160/2018, 2Cdo/231/2017, 4Cdo/102/2017, 4Cdo/95/2019, 4Cdo/142/2019, 4Cdo/28/2020, 6Cdo/71/2011 a 6Cdo/792/2015, z ktorých vyplývajú okrem iného nasledovné závery: „aj keď dôsledkom vyplývajúcim z vyššie uvedenej zásady je nemožnosť nadobudnúť vlastnícke právo k nehnuteľnosti od nevlastníka, nemožno vylúčiť situáciu, keď proti princípu ochrany práva pôvodného vlastníka bude pôsobiť princíp ochrany dobrej viery nového nadobúdateľa. V súvislosti s riešením kolízie týchto princípov dovolací súd zastáva názor, že ochranu skutočného vlastníka, zaručovanú zásadou „nikto nemôže previesť viac práv, než má sám“ možno prelomiť ochranou dobrej viery nadobúdateľa len celkom výnimočne, pokiaľ je nad akúkoľvek pochybnosť zrejme, že nadobúdateľ je dobromyseľný, že vec riadne podľa práva nadobudol (porovnaj nález Ústavného súdu Českej republiky z 2. októbra 2012, sp. zn. I. ÚS 3314/11). Dobrá viera musí byť pritom hodnotená veľmi prísne, pričom poskytnutie ochrany dobromyseľnému nadobúdateľovi sa s prihliadnutím na individuálne okolnosti posudzovanej veci musí javiť ako spravodlivé. Poskytnutie tejto ochrany sa vo svojich dôsledkoch prejaví ako možnosť dobromyseľného nadobúdateľa pokračovať v oprávnenej držbe. O dobrú vieru ide vtedy, ak nadobúdateľ nehnuteľnosti ani pri vynaložení potrebnej opatrnosti, ktorú možno od neho s ohľadom na okolnosti a povahu prípadu požadovať, nemal, prípadne nemohol mať (z hľadiska kritéria priemerne obozretného jedinca) dôvodné pochybnosti o tom, že v skutočnosti subjektu, ktorý je ako nositeľ určitého práva zapísaný v katastri (evidencii) nehnuteľností, takéto právo nesvedčí.“ ... „v tomto prípade totiž platí, že vlastníkom veci sa stane ten, kto legálne získal vec zapísanú v katastri nehnuteľností a bol vzhľadom na všetky okolnosti v dobrej viere v oprávnenie druhej zmluvnej strany vlastnícke právo previesť na základe riadneho titulu. Dobrá viera tu nie je formulovaná ako výnimka zo základného pravidla, ale ako znak skutkovej podstaty základnej normy (§ 123 Občianskeho zákonníka). Preto nadobúdateľ svoju dobrú vieru nebude musieť preukazovať, lebo aj v pochybnostiach platí, že držba je oprávnená (§ 130 ods. 1 in fine Občianskeho zákonníka). Na tom, kto nadobudnutie v dobrej viere popiera, bude, aby túto domnienku vyvrátil, t. j. aby podal plný dôkaz zlej viery nadobúdateľa a na jeho ťarchu pôjde, pokiaľ sa mu to nepodarí preukázať“.

27. Nález ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 510/2016 z 19. januára 2021 do istej miery korigoval svoje predošlé rozhodnutia vo vzťahu k nastolenej právnej otázke a svojím spôsobom otvoril cestu k ustáleniu rozhodovacej praxe v tejto oblasti aj na pôde najvyššieho súdu, ktoré našlo svoje zhmotnenie v rozhodnutí veľkého senátu obchodnoprávneho kolégia sp. zn. 1VObd/2/2020 (viď bod 13. a nasl. tohto odôvodnenia). Ústavný súd sa v uvedenom náleze vyjadril k viacerým skutočnostiam, ktoré sú významné aj pre skúmaný spor, a to k záverom vysloveným v uznesení najvyššieho súdu sp. zn. 6Cdo/71/2011 z 27. februára 2013, k rozdielnej judikatúre najvyššieho súdu, týkajúcej sa predmetnej právnej otázky (a to aj v nadväznosti na rozhodnutia ústavného súdu), či k ochrane dobromyseľného nadobúdateľa. Ústavný súd tu uviedol, že „si uvedomuje, že judikatúra slovenských najvyšších súdnych autorít momentálne nie je úplne jednotná v otázke posudzovania konfliktu ochrany vlastníckeho práva pôvodného vlastníka a ochrany dobromyseľnosti nového nadobúdateľa. Najvyšší súd v minulosti dlhodobo stabilne zastával názor o nemožnosti prelomenia zásady „nemo plus iuris“ princípom ochrany dobromyseľného nadobúdateľa (napríklad 3Cdo/144/2010, 2MCdo/20/2011, 5MCdo/12/2011, 3Cdo/223/2016, 3Cdo/307/2013), a to väčšinou s odôvodnením, že súčasne platný právny poriadok priznáva ochranu dobromyseľnému držiteľovi v právnom inštitúte vydržania, ktorý umožňuje oprávnenému (dobromyseľnému) držiteľovi nadobudnúť vlastnícke práva iba pri súčasnom splnení podmienky nerušeného uplynutia vydržacej doby. Za iných podmienok nemožno priznať dobromyseľnému držiteľovi nadobudnutie vlastníckeho práva. Medzi novšími rozhodnutiami najvyššieho súdu možno nájsť aj také, ktoré iba výnimočne pripúšťajú možnosť ochrany dobromyseľného nadobúdateľa. Z týchto rozhodnutí (6Cdo/792/2015, 4Cdo/102/2017, rozhodnutie sp. zn. 6Cdo/71/2011 ale nevyplýva všeobecná prednosť jedného z kolidujúcich princípov. Ide tu skôr o pripustenie možnosti skúmania existencie výnimočných okolností, ktoré môžu v konkrétnom prípade nastať a ktoré môžu byť dôvodom na ustúpenie od prísneho zotrvávania na princípe nemo plus iuris“. Pokiaľ ide o ochranu dobromyseľných nadobúdateľov, ústavný súd poukázal na to, že „z hľadiska legitímnych očakávaní účastníkov predmetného súdneho konania proti sebe stoja očakávania pôvodných vlastníkov, ktorí v relatívne krátkom časovom horizonte od straty svojho vlastníckeho práva (približne 7 mesiacov) podali na súde žalobu, a očakávania dobromyseľných nadobúdateľov. Pôvodní vlastníci legitímne očakávali, že

ochrana vlastníckeho práva nebude poskytnutá subjektu, ktorý ho nadobudol na základe absolútne neplatného právneho úkonu. Dobromyseľní nadobúdatelia mohli legitímne očakávať, že im súdna ochrana bude poskytnutá, avšak len ako dobromyseľným držiteľom (§ 130 Občianskeho zákonníka), pretože platná právna úprava v čase podania žaloby v zásade vylučovala možnosť nadobudnutia plnohodnotného vlastníckeho práva na základe absolútne neplatného právneho úkonu“. Okrem toho je potrebné poukázať na to, že na závery vyplývajúce z citovaného nálezu odkázal ústavný súd - pri nezavrnutí mimoriadne výnimočnej možnosti poskytnutia ochrany práv dobromyseľným nadobúdateľom, avšak pri zdržanlivom prístupe k tejto otázke - aj v uznesení sp. zn. IV. ÚS 59/2021 z 9. februára 2021.

28. V otázke prelomenia zásady nemo plus iuris a s tým súvisiaceho nadobudnutia vlastníckeho práva od nevlastníka na základe dobrej viery nadobúdateľa, došlo v čase po podaní predmetného dovolania k zjednoteniu rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, a to prostredníctvom uznesenia veľkého senátu obchodnoprávneho kolégia (ďalej len „veľký senát“) sp. zn. IVOBdo/2/2020 z 27. apríla 2021.

29. Zjednocovanie judikatúry všeobecných súdov je podľa zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch [§ 8 ods. 3, § 20 ods. 1 písm. b), § 21, § 22 a § 23 ods. 1 písm. b)] zverené najvyššiemu súdu (resp. jeho plénu a kolégiám), keď mu okrem iného priznáva aj právomoc zaujímať stanoviská k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov (I. ÚS 17/01, III. ÚS 346/05). Od 1. júla 2016 je zabezpečenie jednoty rozhodovania a jednoty judikatúry predovšetkým úlohou veľkého senátu najvyššieho súdu (§ 48 Civilného sporového poriadku) [II. ÚS 252/2019].

30. Rozhodovanie veľkého senátu je zásadným právnym nástrojom, ktorým možno zjednotiť rozdielnu rozhodovaciu prax najvyššieho súdu, vhladom na záväznosť jeho rozhodnutí podľa § 48 ods. 3 veta prvá CSP pre ostatné senáty (občianskoprávneho ako aj obchodnoprávneho kolégia) najvyššieho súdu. Aby totiž najvyšší súd mohol plniť svoju základnú úlohu, ktorou je zjednocovanie judikatúry, musí samotná judikatúra najvyššieho súdu pôsobiť navonok jednotne, k čomu majú prispieť najmä všeobecne záväzné rozhodnutia veľkého senátu.

31. K retrospektívnym účinkom zmenenej judikatúry dovolací súd vyjadruje vo svojich rozhodnutiach (sp. zn. 8MCdo/4/2014, 3Cdo/223/2016, 3Cdo/198/2017, 9Cdo/67/2020, 7Cdo/20/2021) priebežne stabilný názor, že pokiaľ dôjde k zmene judikatúry bez zmeny právnej normy, nejde o zmenu právneho pravidla; ide o tú istú normu a iba je nanovo vyjadrený jej obsah. Z toho vyplýva, že účinky zmeny judikatúry nemožno obmedziť len do budúcnosti, ale nový právny názor je potrebné aplikovať aj na všetky už prebiehajúce konania. Vychádza sa z prevažujúceho prístupu, že súd právo netvorí, ale iba nachádza.

32. V rozhodnutí sp. zn. IVOBdo/2/2020 veľký senát vo vzťahu k nastolenej právnej otázke okrem iného uviedol, že slovenská právna úprava nadobudnutie vlastníckeho práva od nevlastníka vo všeobecnosti neupravuje, keďže vlastnícke právo možno nadobudnúť len zákonom predpísaným spôsobom. To platí tak v prípade derivatívneho nadobúdania vlastníckeho práva, ako aj v prípade originárneho nadobúdania vlastníckeho práva. Nadobudnutie vlastníckeho práva od nevlastníka právna úprava umožňuje len v zákonom upravených prípadoch, predstavujúcich výnimku zo zásady, že vlastnícke právo možno nadobudnúť len od vlastníka, a len v týchto prípadoch zákon uprednostňuje ochranu dobromyseľného nadobúdateľa vecí a umožňuje prelomenie zásady nemo plus iuris. Veľký senát dodal, že z predmetného konštatovania vyplýva, že neprichádza do úvahy, aby súdy bez toho, aby existoval zákonný podklad, rozširujúco vyvodzovali možnosť ochrany dobromyseľného nadobúdateľa tým spôsobom, že samotná dobrá viera nadobúdateľa postačuje na priznanie jej vlastníckeho práva, t. j. že by nadobudnutie vlastníckeho práva od nevlastníka bolo prípustné vo všeobecnosti. Uvedené platí bez ohľadu na to, že zotrvanie na zásade nemo plus iuris môže pôsobiť v subjektívnej rovine nespravodlivo voči nadobúdateľovi vecí. Zároveň uviedol, že nadobudnutie vecí v dobrej viere od nevlastníka vo všeobecnosti (t. j. okrem prípadov výslovne predpokladaných zákonom) nie je možné zaradiť ani medzi iné skutočnosti ustanovené zákonom, na základe ktorých možno nadobudnúť vlastnícke právo k veci (podľa § 132 ods. 1 Občianskeho zákonníka).

33. Veľký senát ďalej poukázal na výnimky zo zásady nemo plus iuris, uprednostňujúce ochranu dobromyseľného nadobúdateľa, ktoré sú taxatívne upravené naprieč jednotlivými právnymi predpismi. Medzi tieto výnimky zaradil ustanovenia § 486 Občianskeho zákonníka, § 446 Obchodného zákonníka, § 93 ods. 3 zákona o konkurze a reštrukturalizácii, § 19 ods. 3 zákona o cenných papieroch a § 61 Exekučného poriadku (v znení účinnom do 31. marca 2017) [resp. § 140 ods. 2 písm. l/ v spojení s § 150 ods. 2 Exekučného poriadku v znení účinnom od 1. apríla 2017], pričom uviedol, že v iných prípadoch má dobrá viera nadobúdateľa význam len pri nárokoch podľa ustanovenia § 126 ods. 2 v spojení s § 129 ods. 1 Občianskeho zákonníka, ktorých sa však nadobúdateľ v dobrej viere - ktorý sa nestal vlastníkom veci s poukazom na zásadu nemo plus iuris - nemôže domáhať voči skutočnému vlastníkovi veci.

34. Ďalej konštatoval, že pri posudzovaní zásady nemo plus iuris (resp. ochrany dobromyseľného nadobúdateľa) je potrebné rozlišovať situácie, kedy došlo po uzatvorení kúpnej zmluvy k zrušeniu nadobúdacieho titulu predávajúceho od situácie, kedy sa predávajúci vôbec nestal vlastníkom prevádzanej nehnuteľnosti, napríklad z dôvodu (absolútnej) neplatnosti zmluvy ako nadobúdacieho titulu na strane predávajúceho. Dodal, že v prípade neplatnej zmluvy o prevode vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam nedochádza k právnym následkom ňou predpokladaným. Uvedené okrem iného znamená, že ňou nedochádza k prevodu vlastníckeho práva z prevodcu na nadobúdateľa a keďže nadobúdateľ vlastnícke právo k nehnuteľnostiam nenadobudol, nemôže s danými nehnuteľnosťami nakladať, čo okrem iného znamená, že nadobúdateľ ich nemôže ďalej previesť na ďalší subjekt (ktorý sa v takom prípade taktiež nemôže stať ich vlastníkom).

35. Veľký senát vyslovil, že je potrebné naďalej zotrvať na právnom závere, vyslovenom najvyšším súdom už v rozsudku sp. zn. 1Cdo/96/1995 (publikovanom v časopise Zo súdnej praxe pod č. 39/1998), v zmysle ktorého „absolútna neplatnosť právneho úkonu nastáva bez ďalšieho priamo zo zákona a hľadá sa naň, ako by nebol urobený; táto neplatnosť nemôže byť zhojená dodatočným schválením a nemôže sa konvalidovať ani dodatočným odpadnutím dôvodu neplatnosti. Absolútne neplatný právny úkon nespôsobí právne následky ani v prípade, že na jeho základe už bolo kladne rozhodnuté o vklade vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností“. Možnosť prelomenia zásady nemo plus iuris - okrem zákonom predvídaných výnimiek - nie je podľa veľkého senátu možné odvodiť ani zo znenia ustanovenia § 70 ods. 1 katastrálneho zákona, a to ani s odkazom na článok 1 ods. 1 ústavy, z ktorého ako takého tiež nie je možné odvodiť uprednostnenie ochrany dobrej viery nadobúdateľa nehnuteľnosti pred ochranou jej vlastníka alebo aspoň pomerovanie medzi ochranou vlastníka veci a dobrou vierou ďalšieho nadobúdateľa.

36. Veľký senát napokon dospel k záveru, že dobrá viera nadobúdateľa nehnuteľnosti v správnosť zapísaného údajov v katastri nehnuteľností o jej (predchádzajúcom) vlastníkovi nepostačuje pre záver súdu o tom, že mohol nadobudnúť vlastnícke právo (a pre poskytnutie ochrany tomuto právu), ak sa preukáže, že táto zapísaná osoba v skutočnosti v čase uzavretia kúpnej zmluvy nebola vlastníkom prevádzanej nehnuteľnosti, napríklad z dôvodu, že predchádzajúca zmluva o prevode nehnuteľnosti predstavovala absolútne neplatný právny úkon. Z dôvodu absolútnej neplatnosti zmluvy predávajúci nemohol nadobudnúť vlastnícke právo k nehnuteľnosti a rovnako tak nemohol „neexistujúce“ vlastnícke právo previesť na ďalšiu osobu, hoci konajúcu v dobrej viere. Naďalej tak je potrebné zotrvať na právnom závere, že absolútne neplatný právny úkon nespôsobí právne následky ani v prípade, ak na jeho základe už bolo kladne rozhodnuté o vklade vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností.

37. S ohľadom aj na vyššie uvedené veľký senát uzatvoril, že:

I. Na základe absolútne neplatného právneho úkonu nie je možné nadobudnúť vlastnícke právo, a to ani v prípade, že na jeho podklade bol uskutočnený vklad vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností;

II. S poukazom na právnu zásadu, podľa ktorej nikto nemôže previesť na iného viac práv, ako sám má (nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet), nemôže platne previesť vlastnícke právo k

nehnutelnosti na inú osobu ten, kto je na základe absolútne neplatného právneho úkonu vedený v katastri nehnuteľností ako vlastník nehnuteľností;

III. Dobrá viera nadobúdateľa, že hnutelnú alebo nehnuteľnú vec nadobúda od vlastníka, má vplyv na nadobudnutie vlastníckeho práva, len pokiaľ zákon v taxatívne vymedzených prípadoch nadobudnutie vlastníckeho práva s poukazom na dobrú vieru ich nadobúdateľa výslovne upravuje. V iných prípadoch právna úprava de lege lata nadobudnutie vlastníckeho práva od nevlastníka s poukazom na dobrú vieru nadobúdateľa neumožňuje;

IV. Ustanoveniu § 70 ods. 1 zákona č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon), ktoré upravuje hodnovernosť údajov katastra, nezodpovedá výklad, podľa ktorého už len sama evidencia vlastníctva nehnuteľnosti v katastri nehnuteľnosti zakladá dobrú vieru evidovaného vlastníka v to, že je vlastník.

38. Vzhľadom na uvedené zjednocujúce rozhodnutie veľkého senátu sa dovolací súd zaoberal dôvodnosťou podania dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP.

39. Dovolací súd v teraz prejednávanej veci sp. zn. 2Cdo/226/2021, súc viazaný právnymi závermi vyslovenými veľkým senátom v uznesení sp. zn. 1VOBdo/2/2020 z 27. apríla 2021 (§ 48 ods. 3 veta prvá CSP), dospel v preskúvanom prípade k záveru, že pokiaľ odvolací súd, v zhode s názorom súdu prvej inštancie, založil svoje rozhodnutie v dovolateľmi nastolenej právnej otázke na inom právnom názore, podľa ktorého ochranu žalobcov v zmysle zásady „nemo plus iuris...“ možno prelomiť zásadou „ochrany dobrej viery“ nadobúdateľa - žalovaného (i s prihliadnutím na zásadu „vigilantibus iura scripta sunt“), potom jeho rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci. Vzhľadom na to dospel k záveru, že dovolanie žalobcov podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP, je prípustné i dôvodné (§ 432 ods. 2 CSP). Rozsudok odvolacieho súdu preto zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie a nové rozhodnutie (§ 449 ods. 1 a § 450 CSP).

40. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, odvolací súd je viazaný právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP). Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

41. Toto rozhodnutie prijal senát dovolacieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.